

สภานายกศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

การจัดการความรู้ ประจำปี 2565

ของสถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เครื่องแขวนปลาตะเพียนโบราณ

การจัดการความรู้ Knowledge Management (KM) ประจำปี 2565
ของสถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
เรื่อง การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น
เครื่องแขวนปลาตะเพียนโบราณ

ฝ่ายบริหาร

อาจารย์ ดร.สุรินทร์ ศรีสังข์งาม
อาจารย์กันยารัตน์ คงพร
อาจารย์อุมาภรณ์ กล้าหาญ
ผศ.ชนิกานต์ ผลเจริญ
ดร.เกษรา ศรีวิเชียร

งานบริหารงานทั่วไป

ธัญวลัย แก้วแหวน
ศรีสุวรรณ ช่วยโสภา
จิราพร พัฒนธนกิจ
รสุคนธ์ คำสอน

งานอยุธยาศึกษา

พัทธ์ แดงพันธ์
สาธิตา รื่นชล

งานศิลปวัฒนธรรม

และสิ่งแวดล้อม

ปัทพงษ์ ชื่นบุญ
อรอุมา โพธิ์จิว

หอศิลป์จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

อายุวัฒน์ คำผล
ยุพดี ป้อมทอง

สถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

96 ถนนปรีดี พนมยงค์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โทรศัพท์ / โทรสาร 035-241-407

สารบัญ

ภูมิปัญญาการสานปลาตะเพียนใบลาน	3
การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น “ปลาตะเพียนใบลาน”	7
ขั้นตอนการสานปลาตะเพียนใบลาน	12
วัสดุอุปกรณ์การทำเครื่องแขวนปลาตะเพียนใบลาน	20
องค์ประกอบเครื่องแขวนปลาตะเพียนใบลาน	21

ภูมิปัญญาการสานปลาตะเพียนใบลาน

ปลาตะเพียนเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ เพราะช่วงเวลาที่ปลาโตเต็มที่จะเป็นช่วงเวลาที่ข้าวในท้องนากำลังตรวงพร้อมเก็บเกี่ยว ที่เรียกว่าช่วง “ข้าวใหม่ปลามัน” จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าการสานปลาตะเพียนด้วยใบลานมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ปรากฏอยู่ในเอกสาร “พรรณนาภูมิสถานพระนครศรีอยุธยา” ว่า มีการขายปลาตะเพียนใบลานที่ถนนย่านป่าโทน

ปัจจุบันมีการสานปลาตะเพียนเป็นพวงระย้าเพื่อสื่อความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ แทนคำอวยพรให้กับลูกหลานมีสุขภาพแข็งแรง ร่างกายสมบูรณ์ มีฐานะมั่งคั่ง อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของอยุธยาที่ควรอนุรักษ์สืบสานให้ยั่งยืนต่อไป

ปลาตะเพียนใบลานเป็นงานหัตถศิลป์ที่ผลิตมากในชุมชนท้าวาสุกรี บ้านหัวแหลม อำเภอฟะนงนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีความผูกพันกับสายน้ำ ดำรงชีวิตอยู่กับเรือ และฝูงปลาในลุ่มแม่น้ำ ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เรียบง่ายที่อยู่คู่กับจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาเป็นเวลานานร่วมร้อยปีจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังสามารถนับได้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งผลิตปลาตะเพียนใบลานใหญ่ที่สุดในประเทศไทยอีกด้วย

ชาวบ้านชุมชนท้าวาสุกรี บ้านหัวแหลม อำเภอฟะนงนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้นำวัสดุจากธรรมชาติ คือ ใบลาน จากต้นลานที่ขึ้นอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นมา ใช้ให้เป็นประโยชน์ และด้วยคุณสมบัติของใบที่มีลักษณะยาวและอ่อน ทำให้สามารถดัดบิดได้ทุกทิศทางด้วยวิธีการง่าย ๆ จึงนำมาสานเป็นรูปปลาตะเพียน ร้อยแขวนเป็นพวง ห้อยระย้า เพื่อให้ลูกหลานที่นอนในเปลเกิดความเพลิดเพลิน

และถือเป็นสิ่งมงคลสำหรับเด็ก เพราะถือว่าการอวยพรให้ลูกหลานเจริญเติบโตมีฐานะมั่งคั่ง สุขภาพสมบูรณ์ เปรียบเสมือนปลาตะเพียนในฤดูหนาวตัวทอแสง

ในอดีตการสานปลาตะเพียนโบราณนิยมทำกันอย่างง่าย ๆ วิธีการไม่ซับซ้อน ในสมัยก่อนใช้สีตามธรรมชาติของใบลานเป็นหลัก แล้วต่อมาจึงได้เริ่มพัฒนามาใช้ “รง” เพื่อให้เกิดความคงทน จนถึงในปัจจุบันมีการนำสีน้ำมันมาระบายอย่างสวยงามสดงดงาม พร้อม ๆ กับประชาชนใช้สอยก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ นำมาแขวนประดับ เพื่อความสวยงามของอาคารสถานที่แทน

ความเป็นมาของปลาตะเพียนใบลาน

กล่าวกันว่า ปลาตะเพียนใบลานเกิดขึ้นมาจากภูมิปัญญาของคนเฒ่าคนแก่ที่สั่งสมความรู้มาจากงานด้านหัตถกรรมการจักสานที่คนไทยคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ในสมัยก่อนคนไทยมักอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีปู่ย่าตายาย พ่อแม่ พี่น้อง และบรรดาญาติสนิท เมื่อสมาชิกในครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนวัยหนุ่มสาวให้กำเนิดทายาทขึ้นมา ภาระการเลี้ยงดูบุตรหลานจะตกอยู่กับผู้หลักผู้ใหญ่ที่ปลดระวางจากงานประจำ โดยปล่อยให้คนหนุ่มสาวออกไปทำงานสร้างรายได้ ซึ่งคนเฒ่าคนแก่ถือเป็นผู้ผ่านประสบการณ์ชีวิตมามาก จึงคิดหาอุบายในการหลอกล่อหลานเหลนที่ชอบร้องไห้เยเย โดยนำปลาตะเพียนสานด้วยใบลานแขวนบนช่อเปล เด็ก ๆ จะเพลิดเพลินจนลืมร้องไห้ จึงเป็นการลดภาระผู้ใหญ่ไปในตัว

นอกจากนั้นเด็ก ๆ จำนวนไม่น้อย ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมีปลาตะเพียนใบลานเข้าไปเป็นส่วนประกอบ มักมีสุขภาพพลานามัยที่ดี ทำให้เกิดความเชื่อที่ว่า ปลาตะเพียนใบลาน นำความสงบร่มเย็นมาสู่คนในครัวเรือน เพราะภาระในการเลี้ยงเด็กลดลง ผู้ใหญ่ไม่ต้องพะวง ทำให้มีเวลาทำมาหากินเสริมรายได้มากขึ้น เมื่อฐานะทางการเงินดีขึ้น ครอบครัวสงบสุข ทุกอย่างจึงดีตามมา ปลาตะเพียนใบลานจึงกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งโชค ลาภ ไปอีกทางหนึ่ง จนถึงปัจจุบันความนิยมในการประดิษฐ์ขึ้นงานนี้ยังคงดำรงอยู่คู่กับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเรื่อยมา

ปลาตะเพียนนับเป็นปลาน้ำจืดที่สวยงามและมีอยู่ทั่วไปในท้องน้ำ จึงถูกกำหนดให้เป็นต้นแบบ เมื่อภูมิปัญญาด้านการจักสานที่สั่งสมมาแต่เดิม ผสมกับธรรมชาติแวดล้อมใกล้ตัว ปลาตะเพียนสานด้วยใบลานจึงปรากฏขึ้นเป็นงานหัตถกรรมแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิถีชีวิตของชาวกรุงเก่า

ส่วนเหตุผลที่ปลาตะเพียนใบลานมีชื่อเสียงโด่งดังที่ย่านชุมชนท่าวาสุกรี บ้านหัวแหลม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด

พระนครศรีอยุธยานั้น เป็นเพราะผู้คนในแถบนี้ เป็นผู้สืบทอดผลงานมาจนถึงปัจจุบัน ในอดีตนั้นเรียกผลงานหัตถกรรมประเภทนี้กันทั่วไปว่า “ปลาใบลาน” และเพี้ยนมาเป็น “ปลาโบราณ” แม้กระนั้นคำทั้งสองคำก็เข้ากันได้ดีเมื่อเวลาล่วงเลยมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นงานหัตถกรรมโบราณที่ทำมาจากใบลานนั่นเอง

การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น “ปลาตะเพียนโบราณ”

สถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ดำเนินโครงการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ตามพันธกิจของสถาบันอยุธยาศึกษา ด้านการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยพิจารณาเลือกพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการสานปลาตะเพียนโบราณ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่อยู่คู่กับจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาช้านาน โดยผ่านกระบวนการ “ศึกษา” “สืบสาน” และ “สร้างสรรค์” ดังนี้

1. ศึกษาอย่างไร ?

สถาบันอยุธยาศึกษา ดำเนินการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาการสานปลาตะเพียนโบราณ โดยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลทั้งในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากครูภูมิปัญญา รวมไปถึงการสำรวจข้อมูลด้านการตลาดและรูปแบบผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณ และจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ รวมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการสานปลาตะเพียนผ่านทางช่องทางออนไลน์ คือเพจเฟซบุ๊ก “สถาบันอยุธยาศึกษาวิชาการ”

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเหล่านี้ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเล่าเรื่องราวความเป็นมา ให้ผู้เรียนรู้เกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำไปใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างสรรค์ต่อยอดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

ท้ายที่สุดองค์ความรู้ทั้งหมด ที่เกิดจากการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนนี้ ได้นำมาสู่การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) ด้านการดำเนินงานตามพันธกิจประจำปี พุทธศักราช 2565 ของสถาบันอยุธยาศึกษา เรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล กรณีศึกษา การยกระดับผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณอยุธยา”

2.สืบสานอย่างไร ?

การจัดอบรม

สถาบันอยุธยาศึกษาจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรระยะสั้น การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอยุธยา เรื่อง “ปลาตะเพียนโบราณ : สืบสาน-สร้างสรรค์ภูมิปัญญากรุงศรีอยุธยา” เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 เวลา 08.30 - 16.30 น. ณ ห้องประชุมสถาบันอยุธยาศึกษา โดยได้รับเกียรติจาก คุณสุภัทรา ชันธนกิจ และคุณเบญจวรรณ พันธุ์เพ็ง ครูภูมิปัญญาจักสานปลาตะเพียนโบราณ ร้านศาลาปลาไท เป็นวิทยากรในการบรรยาย โดยมีผู้เข้าร่วมการอบรมจำนวน 30 ท่าน

การจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้

สถาบันอยุธยาศึกษา นำการสานปลาตะเพียนโบราณอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอยุธยา ไปสาธิตและฝึกสอน ในกิจกรรมการสาธิตภูมิปัญญาหัตถศิลป์ ๔ ภาค ภายในงานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา ครั้งที่ ๒๐ “ช่วงวัฒนธรรมล้ำค่า สืบสานมรดกภูมิปัญญาของแผ่นดิน” ณ หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งมีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมนี้เป็นจำนวนมาก

การศึกษาคุณค่าและเผยแพร่ความรู้

สถาบันอยุธยาศึกษา ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า และเก็บรวบรวมองค์ความรู้จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นเรื่องการสานปลาตะเพียนโบราณ และจัดพิมพ์เผยแพร่ทั้งแบบรูปเล่ม และเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ของสถาบันอยุธยาศึกษา ได้แก่ เพจเฟซบุ๊ก “สถาบันอยุธยาศึกษาวิชาการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

รวมถึงได้นำองค์ความรู้ ที่เกิดจากการดำเนินงานด้านศึกษาค้นคว้า และการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาการสานปลาตะเพียนโบราณของสถาบันอยุธยาศึกษามาจัดการความรู้ ด้านการดำเนินงานตามพันธกิจประจำปี พุทธศักราช 2565 ของสถาบันอยุธยาศึกษา เรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล กรณีศึกษา การยกระดับผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณอยุธยา”

3. สร้างสรรค์อย่างไร ?

สถาบันอยุธยาศึกษา สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องแขวนปลาตะเพียนโบราณ โดยมีกระบวนการดำเนินงานดังนี้

สำรวจ

สถาบันอยุธยาศึกษา สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำปลาตะเพียนโบราณในพื้นที่เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา และพบว่าผลิตภัณฑ์ปลาตะเพียนโบราณ มีหลายขนาดหลายราคา เริ่มจากขนาดเล็กสุด ราคาเริ่มต้นที่ 15 บาท ที่นิยมทำเป็นพวงกุญแจ หรือทำเป็นพวงแขวน หลากสีล้น มีทั้งชนิดที่ห้อยกระดิ่งขนาดเล็กบ้าง และที่ทำเป็นลูกปลาเล็กๆ ร้อยลงมาเป็นพวงบ้าง นักท่องเที่ยวนิยมซื้อเพื่อนำไปเป็นของที่ระลึกจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปลาตะเพียนขนาดเล็กนี้ มีขนาดลำตัวยาวตั้งแต่ส่วนหัวถึงส่วนหางประมาณ 3 นิ้ว เป็นขนาดยอดนิยมที่นักท่องเที่ยวมักซื้อเป็นของฝากสำหรับ

คนสำคัญ เนื่องจากราคาไม่แพง มีขนาดกำลังพอเหมาะ ไม่ใหญ่จนเกินไป อีกทั้งยังสะดวกต่อการพกพา

ส่วนปลาตะเพียนขนาดใหญ่ เป็นปลาตะเพียนขนาดปกติดั้งเดิมมาแต่โบราณ ที่นิยมใช้สำหรับแขวนไว้เหนือเปลนอนของเด็กอ่อน จึงเหมาะสำหรับซื้อหาไปเป็นของรับขวัญสมาชิกใหม่ และปลาตะเพียนขนาดใหญ่พิเศษ มักเป็นตะเพียนใบลานที่ลูกค้าสั่งตามความต้องการ มักจะถูกใช้เป็นของประดับห้างร้านต่างๆ ตามแต่โอกาส

เลือกขนาด

สถาบันอยุธยาศึกษา จึงพิจารณาเห็นว่า ปลาตะเพียนใบลานขนาดเล็ก เป็นขนาดที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เนื่องจากกะทัดรัด มีองค์ประกอบของปลาตะเพียนใบลานที่ครบถ้วน คือ ประกอบด้วยแม่ปลาและปลุกปลาเล็ก ๆ อย่างน้อยอีก 3 ตัว เมื่อเข้าพวงระย้าแล้วมีขนาดพวงไม่ใหญ่จนเกินไปนัก สามารถนำไปแขวนตกแต่งไว้ที่บ้าน หรือที่ทำงานได้สะดวก จึงเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะหาซื้อไปเป็นของฝากของที่ระลึกจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เลือกสีล้น

สถาบันอยุธยาศึกษา พบว่าลูกค้าที่เป็นชาวต่างชาติ มีความนิยมผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่ใช้สีล้นแบบธรรมชาติ ที่ดูสะอาดตา และไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพที่เกิดจากจากสารเคมีที่อาจปนเปื้อนจากสีและวัสดุที่นำมาเคลือบผิว อีกทั้งปลาตะเพียนใบลานแบบดั้งเดิมของอยุธยา ก็เริ่มต้นจากการไม่เจือสีล้นใดๆ ดังนั้น สีล้นแบบธรรมชาติ จึงมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีความสวยงามแบบเรียบง่ายอยู่แล้ว

เพิ่มลวดลาย

สถาบันอยุธยาศึกษา จึงคงไว้ซึ่งสีล้นของใบลานตามธรรมชาติ แต่พัฒนารูปลักษณ์ของปลาตะเพียนใบลานให้มีความโดดเด่นจากเดิมด้วยการฉลุลายที่ครีปลา และหางปลา โดยในระยะแรก ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการเขียนลายไทยช่วยออกแบบและเขียนลาย จากนั้นทดลองฉลุลวดลาย

จนกระทั่งได้ต้นแบบปลาตะเพียนโบราณจลุลายที่สวยงาม เป็นการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากปลาตะเพียนโบราณที่บ้านที่มีสีหลากหลาย เป็นปลาตะเพียนจลุลวดลายไทย ทำให้ดูเรียบง่าย แต่ดูหรูหราและสวยงาม

แต่เนื่องจาก เทคนิคการเขียนลวดลายไทย เป็นเทคนิคพิเศษเฉพาะบุคคลที่มีพื้นฐานด้านศิลปกรรม ทางสถาบันอยุธยาศึกษาจึงพยายามคิดค้นวิธีที่ช่วยให้สามารถเขียนลวดลายไทยได้ จึงได้ออกแบบ “แม่แบบลายไทย” สำหรับเป็นตัวช่วยในการเขียนลาย โดยทำแม่แบบลายไทยจากกระดาษแข็ง ให้มีขนาดต่างๆ เช่น แม่แบบลายครีบกิ้ง และแม่แบบลายหาง สำหรับปลาตะเพียนขนาดต่างๆ ให้ผู้ประดิษฐ์นำแม่แบบลายไทย มาทาบกับครีบกิ้งปลา เพื่อเขียนลวดลายเป็นเส้นร่าง สำหรับนำมาจลุลเป็นลวดลายด้วยมีดจลุลต่อไป

ประยุกต์เป็นเครื่องแขวน

สถาบันอยุธยาศึกษา ได้พัฒนาต้นแบบปลาตะเพียนโบราณ ที่คงไว้ซึ่งสีสันตามธรรมชาติของโบราณ โดยจลุลลวดลายที่บริเวณครีบกิ้ง และส่วนหางของทั้งแม่ปลาและลูกปลา ซึ่งพบว่าทำให้ปลาตะเพียนโบราณมีความเรียบง่ายและดูหรูหรามากขึ้น จากนั้นจึงได้พัฒนารูปแบบปลาตะเพียนโบราณ ที่เดิมเป็นรูปแบบพื้นฐานดั้งเดิม ที่ประกอบไปด้วย แม่ปลา และลูกปลาทั้ง 3 ตัว ให้มีรูปลักษณะที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยนำมาประยุกต์กับการทำแบบเครื่องแขวนไทย ซึ่งเป็นหัตถศิลป์ไทยอีกแขนงหนึ่ง ที่ใช้พวงอุบะมาร้อยแขวน กับโครงลวดเป็นรูปทรงต่างๆ

สถาบันอยุธยาศึกษา ได้ออกแบบเครื่องแขวน โดยนำปลาตะเพียนโบราณที่จลุลลวดลายไทย มาแขวนไว้ในโครงลวดรูปหยดน้ำ เป็นปลาประธาน และยังมีปลาตะเพียนโบราณขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย แขวนอยู่ใต้ปลาประธานอีกตัวหนึ่ง และมีลูกปลาเล็กๆ อีก 2 ตัว แขวนประดับอยู่ข้างโครงลวดรูปหยดน้ำ ให้เกิดความสมดุล และได้องค์ประกอบที่สวยงาม จนเป็นรูปแบบเฉพาะที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยสถาบันอยุธยาศึกษา เป็นวิธีการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นพระนครศรีอยุธยา ที่ช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าให้มีราคาสูงขึ้น และสามารถนำไปสอนและถ่ายทอดแก่ผู้เรียนได้

ขั้นตอนการสานปลาตะเพียนใบลาน

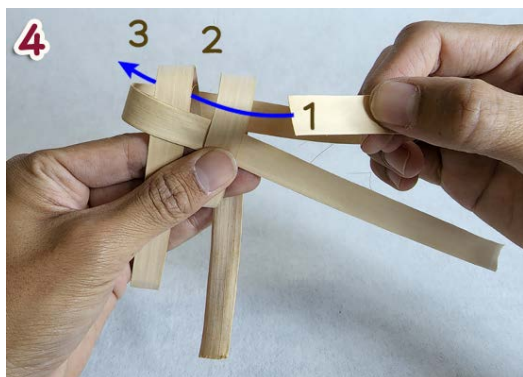
เตรียมใบลาน ยาว 50 ซม.
กว้าง 1.5 ซม จำนวน 2 เส้น

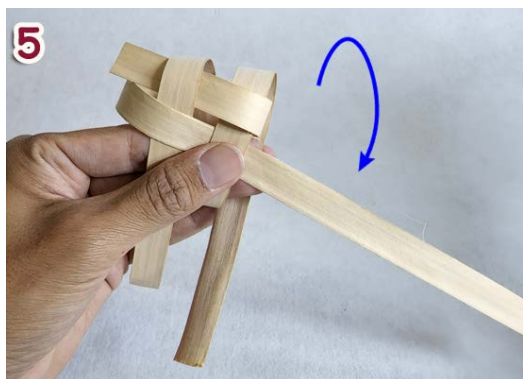
นำใบลานพันเป็นวง 2 รอบ
ถือเตรียมไว้ที่มือซ้าย ส่วนมือ
ขวาจับใบลานให้เป็นห่วง

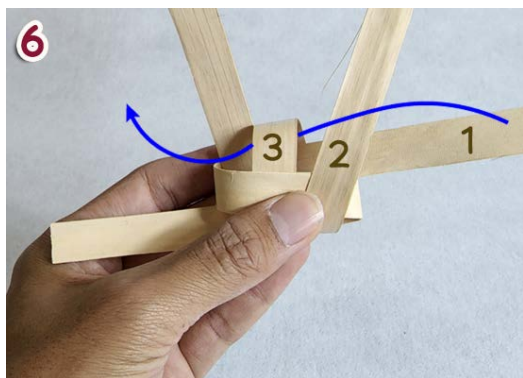
นำห่วงในมือขวา
สอดเข้าไปในห่วงหมายเลข 1
และนำไปคล้องห่วงหมายเลข 2

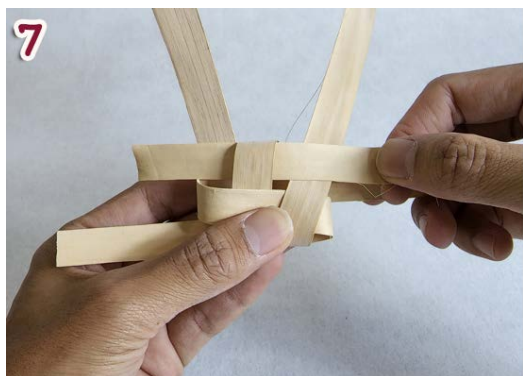
นำเส้นไบลานหมายเลข 1
สอดเข้าทางช่องหมายเลข 2
และออกทางช่องหมายเลข 3
ดังแนวนคร

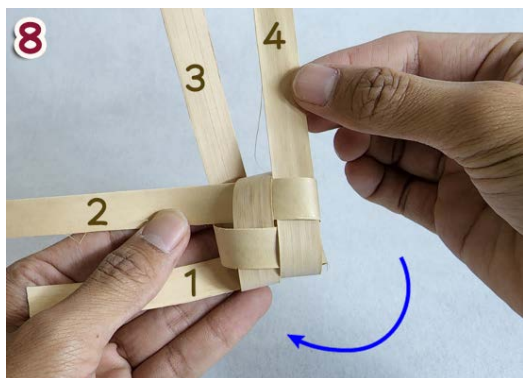
ดึงปลายเส้นแต่ละเส้นให้ตัว
ปลามีความกระชับ จากนั้นพลิก
ตัวปลากลับอีกด้านหนึ่ง

เมื่อพลิกกลับแล้วจะเป็นดังภาพ
จากนั้นนำเส้นไบลานหมายเลข
1 พลิกกลับมาทับเส้นไบลาน
หมายเลข 2 และลอดผ่านเส้น
ไบลานหมายเลข 3

เมื่อสอดเส้นไบลานแล้ว
จะเป็นไปดังภาพ

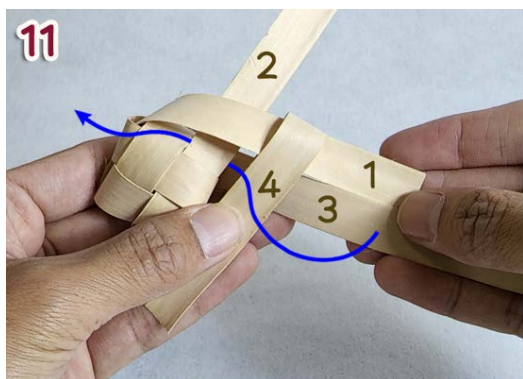
ดึงปลายเส้นไบลานทั้ง 4 เส้น
เพื่อให้ตัวปลากะชับ แล้วหมุน
ทิศทางปลาให้เป็นอย่างภาพที่ 9

นำเส้นไบลานหมายเลข 4 พลิก
ขึ้นไปทางด้านหลังไบลาน
หมายเลข 3

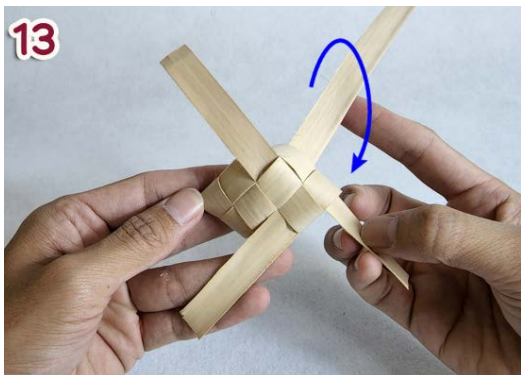
นำเส้นไบลานหมายเลข 1 พาด
ทับเส้นไบลานหมายเลข 2
จากนั้นนำเส้นไบลานหมายเลข
4 พับลงมาทับเส้นไบลาน
หมายเลข 1

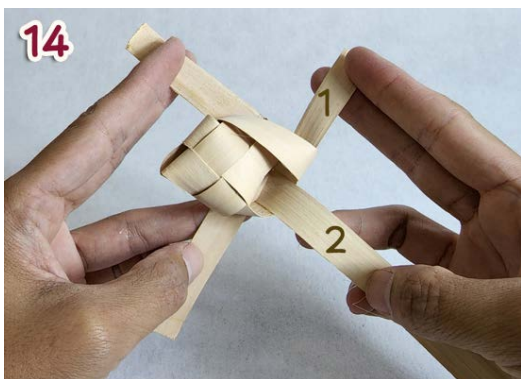
นำเส้นไบลานหมายเลข 3 พลิก
กลับมาทับเส้นไบลานหมายเลข
4 และสอดลอดใต้เส้นไบลาน
หมายเลข 2 ออกมาดังแนวศร

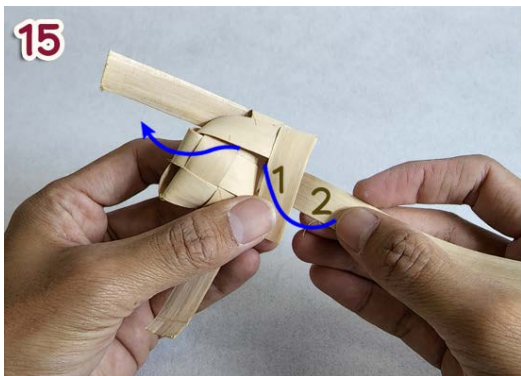
เมื่อสอดลอดออกมาแล้วจะ
เป็นไปดังภาพที่ 13

ดึงเส้นใบลานทั้ง 4 เส้น เพื่อให้
ตัวปลาแน่นกระชับ แล้วพลิก
กลับอีกด้านหนึ่ง

เมื่อพลิกกลับมาแล้วจะเป็นดัง
ภาพ จากนั้นพับเส้นใบลาน
หมายเลข 1 ลงมา

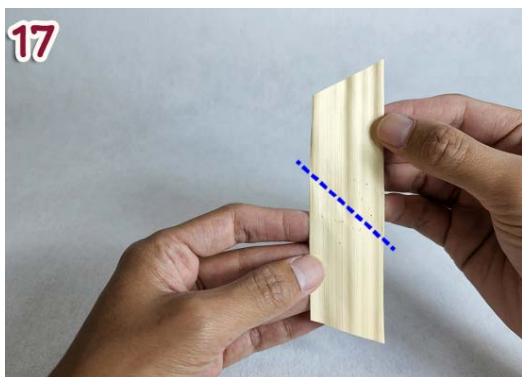

นำเส้นใบลานหมายเลข 2 พลิก
กลับมาทับเส้นที่ 1 และสอด
ลอดด้านในตัวปลา ดังแนวศร

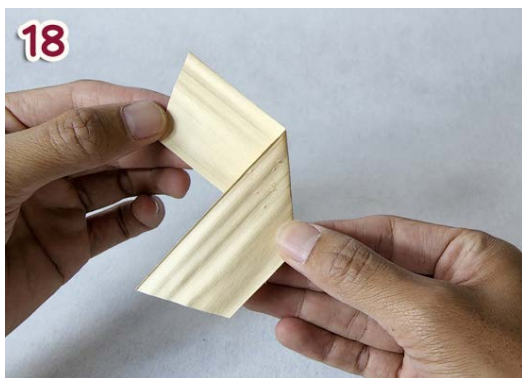

*** เคล็ดลับ ใช้นิ้วชี้ขวา
ประคองหลังใบลานหมายเลข 2
เพื่อนำร่อง ให้ช่องกว้างขึ้น และ
สามารถดันใบลานให้ทะลุช่อง
ออกมาได้

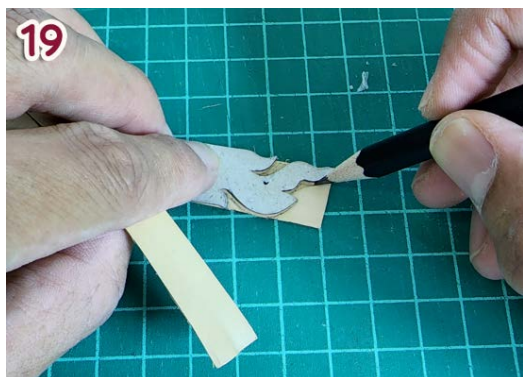
เมื่อเสร็จแล้ว พักไว้

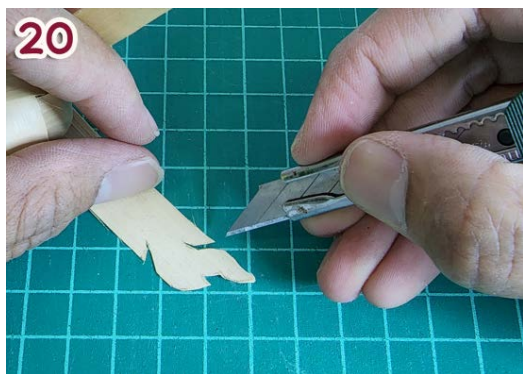
ทำหางปลา โดยใช้ใบลาน กว้าง
3.5 ซม. ยาว 12 ซม. พับเฉียง
ดังภาพ

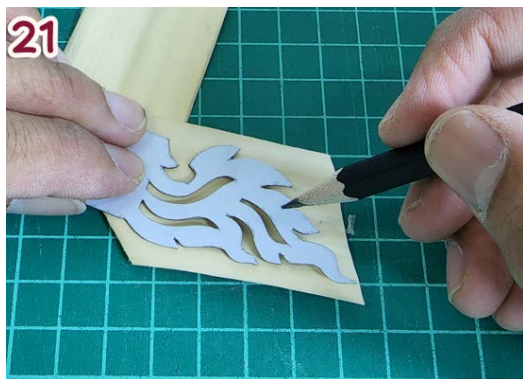
เมื่อพับเฉียงแล้ว จะเป็นดังภาพ

นำแม่แบบลายไทย มาวางทาบ
ครีบทาง แล้วเขียนเส้นร่างลง
บนครีบทั้ง 4 ครีบ ด้วยดินสอ

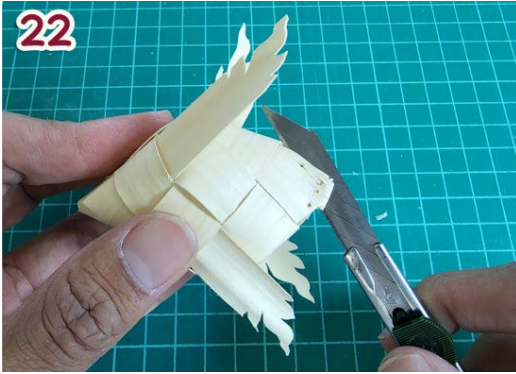

ใช้มีดฉลุตามเส้นร่าง

ใช้แม่แบบลายไทย เขียนเส้น
ร่างที่หางปลา และฉลุตาม
เส้นร่าง

22

ใช้มีดกรีดบริเวณก้นปลา แล้ว
นำหางปลาเข้ามาใส่

23

เย็บติดหางปลาด้วยเข็มและ
ด้าย

วัสดุอุปกรณ์

การทำเครื่องแขวนปลาตะเพียนในลาน

ขนาดในลานสำหรับสานปลาตะเพียน

- ปลาตัวใหญ่ กว้าง 1.5 ซม. ยาว 50 ซม.
หางปลา กว้าง 3.5 ซม. ยาว 12 ซม.
- ปลาตัวกลาง กว้าง 1 ซม. ยาว 35 ซม.
หางปลา กว้าง 3 ซม. ยาว 9 ซม.
- ปลาตัวเล็ก กว้าง 0.8 ซม. ยาว 16 ซม.

เลือกใช้ลูกปัดหลากสี
หลากวัสดุ หลากขนาด
ตามต้องการ

ปลาตะเพียนใหญ่

ปลาตะเพียน
ขนาดกลาง

ปลาตะเพียนเล็ก 2 ตัว

ห่วงพวงกุญแจ

แม่แบบสำหรับ
เขียนลายทางปลา
ขนาดต่างๆ

โครงลวดหุ่นผ้าขาว
ทรงหยดน้ำ

พู่ห้อย

ลูกปัดไข่มุกเล็ก - ใหญ่

เม็ดปึกเป่าในลาน

ลูกปัดไม้เล็ก

ลูกปัดไข่มุกทรงหยดน้ำ

ลูกปัดคริสตัลขาว

ลูกปัดคริสตัลหลากสี

ลูกปัดไม้หลากสี

ลูกปัดหลากสีเล็ก

ลูกปัดไม้ทรงกระบอกหลากสี

ลูกปัดทองเล็ก - ใหญ่

ลูกปัดไม้ใหญ่

ลูกปัดเงินเล็ก - ใหญ่

ด้าย + เข็ม

เชือกริบบิ้น

ปืนยิงกาว

กรรไกร

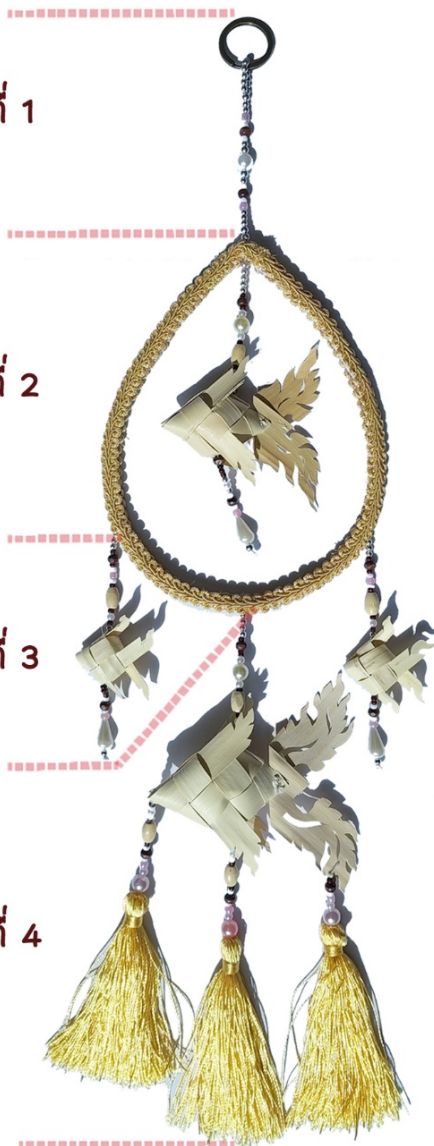
องค์ประกอบเครื่องแขวนปลาตะเพียนใบลาน

ส่วนที่ 1

ส่วนที่ 2

ส่วนที่ 3

ส่วนที่ 4

ส่วนที่ 1 พวงกุญแจ

ใช้ลูกปัดชนิดต่างๆ
รวม 32 เม็ด

ส่วนที่ 2 ปลาประธาน

โครงลวดทองหยดน้ำ
พันผ้าขาว
ติดเชือกริบบิ้น
ทั้งด้านหน้า
และหลัง

ส่วนที่ 3 ลูกปลา

ใช้ปลาตะเพียนใบลาน
ตัวเล็ก 2 ชุด

ส่วนที่ 4 แม่ปลา

ใช้ปลาตะเพียนตัวใหญ่
มีพู่ห้อย 3 พู่

บันทึก

[illegible]